

Cum obținem securitate energetică? Interconectarea pe gaze România-Moldova

Otilia Nuțu, Sergiu Tofilat, Denis Cenușa

Introducere

Moldova depinde azi de gazul rusesc în proporție de aproape 100%, atât pentru consum casnic și industrial, cât și pentru producerea energiei electrice. După 2019, odată cu expirarea contractelor actuale cu Gazprom și neclaritățile privind tranzitul gazelor prin Ucraina, trebuie găsită o soluție. Aceasta poate fi interconectarea cu România, ca sursă și rută alternativă de gaz. Din 2014, există o conductă de gaz între Iași și Ungheni, iar guvernele României și Moldovei s-au angajat oficial că vor interconecta cele două țări, atât pentru gaze, cât și pentru energia electrică. Pentru ca interconectorul de gaze România-Moldova să devină realmente funcțional, este nevoie de lucrări și în România (două secțiuni de conductă și două stații de comprimare), și în Moldova (în principal, conducta Ungheni-Chișinău). După lungi discuții și mai multe variante analizate, în 2018, Transgaz a achiziționat compania Vestmoldtransgaz, care deține tronsonul moldovenesc al interconectorului Iași-Ungheni. Operatorul român urma să se ocupe de construcția conductei până la Chișinău, teoretic cel târziu până la sfârșitul lui 2019. În paralel, aceeași companie este responsabilă de finalizarea tronsonului românesc. Trebuie reținut faptul că interconectarea cu România nu ar însemna schimbarea unei dependențe pe alta (de "ruși" vs de "români"), ci eliminarea monopolului Gazprom pe piața moldovenească de gaze. Consumatorii moldoveni vor avea de ales între cei circa 50 de furnizori de gaze din România și eventual Gazprom, în funcție de unde va veni un preț mai bun. Pe lângă acest lucru, accesul la gazul din România oferă Moldovei un avantaj în negocierile unui nou contract cu Gazprom, care trebuie să excludă orice condiții abuzive existente în prezent, precum livrarea gazelor pentru regiunea transnistreană în bază de datorie.

Itinerarul interconectorului pe gaze România-Moldova

Motivele de îngrijorare în proiectul de interconectare

Preluarea responsabilității de construcție de către compania românească a generat așteptări pozitive față de întregul proiect de interconectare. Pe de o parte, acest lucru contribuie la începutul unei diversificări a operatorilor de pe piața de gaze din Moldova. Iar, pe de altă parte, sporește siguranța în accelerarea propriu-zisă a lucrărilor de construcție. Chiar dacă proiectul pare să meargă în direcția corectă, există mai multe motive de îngrijorare.

România: Va avea Transgaz capacitatea de a finaliza lucrările pe teritoriul românesc? Deși există ceva finanțare din bani europeni (30% din costul proiectului de 152 milioane EUR, adică circa 46 milioane EUR), contractul de finanțare s-a semnat abia la sfârșitul lui noiembrie 2018. În decembrie s-a lansat licitația pentru cele două segmente de conductă din România (Onești-Gherăești și Gherăești-Lețcani), urmând să

se lanseze și licitațiile pentru compresoare. Rămâne incert faptul dacă aceste licitații vor genera interes din partea constructorilor.

Totodată, Transgaz mai participă și la proiectul de interconectare Bulgaria-România-Ungaria, care este mult mai vizibil și mai costisitor, și este plasat ca prioritate pe agenda guvernului României și a companiei. De aceea, este legitimă întrebarea dacă compania românească va putea gestiona toate proiectele pe fonduri europene în următorii ani, având un risc semnificativ legat de lipsa forței de muncă, achiziționarea materialelor și coordonarea concomitentă a mai multor proiecte majore de construcții. De asemenea, persistă incertitudini în privința fondurilor proprii de care dispune Transgaz, care sunt subțiate de către guvernul României, decis să colecteze până la 90% din dividendele companiilor de stat. Mai mult, la finele anului trecut, au intrat în vigoare noi taxe (Ordonanța 114) – cum ar fi un impozit de 2% pe cifra de afaceri, a cărui aplicare este deocamdată destul de neclară. Astfel, există riscul ca Transgaz să nu dispună de resurse pentru cofinanțare, dar și să aibă dificultăți la obținerea creditelor (tot Ordonanța 114, prin impozitarea suplimentară a băncilor, limitează drastic interesul acestora pentru creditare). Ca urmare, în cel mai bun caz, construcția interconectării poate dura 18 luni de la semnarea contractului (cel devreme în iulie 2019), cu finalizarea lucrărilor abia după 2020. Așadar, darea în exploatare și demararea exportului de gaze către consumatorii din Moldova ar putea avea loc mai târziu de 2020.

Este, de asemenea, neclar dacă furnizorii din România vor mai fi dispuși să exporte gaze. Aceeași Ordonanță 114 din decembrie 2018 forțează producătorii români să vândă gazele la preț reglementat, adică 68 RON/MWh, față de 90-95 RON prețul real de piață actual, pentru consumatorii casnici care se întorc în regim reglementat. Ca urmare a acestor decizii, Petrom (companie cu acționariat majoritar privat) a decis să reducă producția cu circa 5% din 2019 și să amâne investițiile sale din Marea Neagră, principala sursă suplimentară de gaze pe care s-ar baza exporturile României. De altminteri, importurile românești de la Gazprom au început deja să crească (cu 28% mai mari în 2018 față de 2017), în principal ca urmare a efectelor noilor impozite asupra producătorilor interni și a incertitudinilor privind climatul investițional, atât pentru zăcămintele off-shore, cât și pentru cele on-shore.

Moldova – transferarea responsabilității pentru interconectare către România. Construcția conductei Ungheni-Chișinău a întâmpinat mai multe dificultăți, inclusiv o schimbare majoră de plan prin privatizarea Vestmoldtransgaz de către operatorul român Transgaz (prin subsidiara lui înființată la Chișinău - Eurotransgaz). Această decizie a dus la anularea a două credite BERD-BEI de circa 40 milioane EUR fiecare și a unui grant european de 10 milioane, negociate inițial de Guvernul moldovean. Chiar dacă Transgaz la fel va beneficia în cele din urmă de împrumuturi BERD și BEI (cu aceasta din urmă s-a semnat un contract de 38 milioane EUR în ianuarie 2019), iar costul gazoductului e estimat de unii specialiști să ajungă după licitații la doar cca 70 milioane EUR față de 93 milioane din studiul inițial, procesul de privatizare a generat întârzieri. În primele luni din 2018 nu s-au putut demara licitații, contracte și proiecte, din cauza celor 11 condiții suspensive pentru privatizarea Vestmoldtransgaz, legate de obținerea autorizațiilor necesare și clarificarea unor aspecte de reglementare, inclusiv – cea mai spinoasă – accesul în rețeaua Moldovagaz. Procedurile tehnice și legale au fost rezolvate abia în a doua jumătate a anului 2018.

Actualmente, întregul proiect de construcție a fost împărțit în 7 loturi pentru licitație. În ciuda anunțurilor entuziaste, până acum s-au atribuit contractele doar pentru două loturi: o clădire administrativă și echipamente IT, adică încă nu a început construcția conductei propriu-zise. E îngrijorător că licitațiile pentru lucrări au fost demarate începând cu septembrie 2018, dar fără a atrage ofertanți, în condițiile în

care Moldovagaz reușește totuși să contracteze lucrări similare pentru propriile rețele. În februarie 2019, licitațiile pentru cele 5 loturi au fost relansate. Aparent, reticența ofertanților rezultă din sistemul de penalizare aplicat pentru devierile contractuale, termenele restrânse pentru execuție, dar și riscurile sporite privind efectuarea plăților pe durata construcției conductei între entitățile implicate (Vestmoldtransgaz – Eurotransgaz – Transgaz). Rămâne de văzut dacă relansarea licitațiilor va atrage ofertanți în cele din urmă.

Conductele de gaze naturale ce traversează teritoriul Moldovei

aceste depozite (de pildă, conducta Isaccea-Orlovka).

De asemenea, intrarea furnizorilor români în piața moldovenească depinde de măsura în care reglementatorul pieței (ANRE) va reuși aplicarea unui tratament nediscriminatoriu între noii veniți și furnizorii existenți deja în piață. Alfel, furnizorii români vor fi reticenți să intre pe o piață dacă unor jucători li se permite să încalce prevederile legale. Furnizorii români nu ar reuși să se adapteze într-o piață în care Gazprom furnizează gaze către regiunea transnistreană, prin intermediul Moldovagaz, fără ca gazul consumat să fie achitat de ani de zile. Funcționează schema criptoalutiei din regiunea transnistreană, prin care gazul neplătit, și inclus la datoria Chișinăului, este transformat în bitcoini, în buzunarul regimului de la Tiraspol și al oligarhilor ruși. Aceasta constituie o altă sursă de risc pentru exportatorii români de gaze, care ar evita intrarea pe o piață unde există asemenea practici de concurență neloială. În fine, autoritățile din Moldova trebuie să asigure funcționarea pieței cu doi operatori de transport – Moldovatransgaz și Vestmoldtransgaz, asigurând un acces egal la conductele care în prezent asigură doar livrarea gazului rusesc.

Cum soluționăm problemele?

Alte probleme țin de modalitatea de recuperare a investițiilor. Realitatea e că proiectul în sine nu este rentabil economic decât dacă este utilizată capacitatea maximă a interconectorului, la un nivel de tarif adecvat. Or, capacitatea de 1,5 miliarde m³ pe an înseamnă că conducta trebuie exploatată pe durata întregului an, indiferent de sezon. Consumul maxim se înregistrează în perioada rece a anului (octombrie-martie), iar capacitatea interconectorului nu poate asigura consumul la un nivel maxim atunci, în timp ce vara ar fi folosită doar parțial. Moldova ar avea nevoie de capacitate de înmagazinare pentru a importa vara și extrage din depozite pentru consumul de iarnă, dar nu o are. Fără depozitarea gazelor, doar jumătate din capacitatea maximă a conductei va fi folosită (700-800 milioane m³). Așadar, valorificarea maximală a conductei poate avea loc doar dacă se vor închiria depozitele de stocare a gazelor din Ucraina, ceea ce necesită contracte cu operatorii ucraineni și folosirea conductelor actuale pentru transportul gazelor către

Așadar, avem o perioadă de timp – 2019/2020 – în care contractele actuale cu Gazprom expiră, dar interconectorul cu România nu va fi finalizat. Chiar dacă se vor găsi, probabil, soluții temporare (cum ar fi acorduri cu Ucraina pentru furnizarea unor cantități de gaze pentru a nu se întrerupe alimentarea cu gaze, energie electrică și termică în Moldova sau încheierea unor noi contracte cu Gazprom), pe termen lung trebuie construite alternative pentru consumatorii moldoveni care să le diversifice opțiunile și să ofere siguranță în alimentarea cu energie. Pentru ameliorarea condițiilor în care se desfășoară construcția interconectării, România și Moldova trebuie să ia câteva măsuri.

Autoritățile din România:

- Abrogarea Ordonanței 114, care încalcă flagrant directiva europeană privind gazele prin reglementarea prețurilor;
- Modificarea prevederilor din Legea offshore 256/2018 (extragerea gazelor din Marea Neagră) care introduc o fiscalitate insuficient analizată și obligă companiile să vândă jumătate din producție pe piața românească, ceea ce descurajează investițiile în Marea Neagră și reduce cantitățile care ar fi disponibile pentru exporturi;
- Recâștigarea independenței reglementatorului român ANRE, care să ceară public și să stimuleze realmente o piață liberalizată (aceasta însemnând inclusiv exporturi), nu să accepte pasiv întoarcerea la regim reglementat, prin lege, în contradicție cu regulile europene.

Autoritățile din Moldova:

- Asigurarea unui reglementator (ANRE) independent față de interesele actorilor monopolști (Gazprom, Moldovagaz, sau InterRAO, care gestionează unul din cei mai mari producători de energie electrică pentru piața moldovenească);
- Sporirea competenței ANRE pentru a pune reguli clare și transparente de tarifare, de acces nediscriminatoriu al tuturor furnizorilor la rețelele de gaze;
- Clarificarea regimului legal de utilizare a conductelor magistrale de tranzit al gazelor care vin din Ucraina, disponibile spre utilizare după expirarea contractelor cu Gazprom, inclusiv pentru eventuale livrări de gaze naturale către infrastructura ucraineană de depozitare a gazelor;
- Asigurarea de către ANRE a separării de facto a infrastructurii de transport de interesele furnizorilor și a accesului neîngrădit a oricărui furnizor la toate conductele, atât pentru piața din Moldova, cât și pentru cea din Ucraina.